

ข่าวสารญาณเวศก

สำนักงาน: วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระพิก อ.สามพราน จ.นครปฐม 73210 โทรศัพท์ 02-889-4396, 02-482-7365, 02-482-7375 โทรสาร กด 103
www.watnyanaves.net • พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ • พระชัยยศ พุกวิโร • พระปณต คุณวฑฺฒโน • พระวิสิทฺธ ภิรมญาโณ • กานดา อารยวงษ์ (081-757-0768)

วิสาขบูชา ๒๕๕๕

มีกิจกรรมและเรื่องที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

เวียนเทียนวันวิสาขบูชา

วัดญาณเวศกวัน กำหนดพิธีเวียนเทียนในวันวิสาขบูชา วันจันทร์ที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ มีกำหนดการดังนี้

๑๗.๐๐ น. บูชภาคแห่งพิธี

- พุทธบริษัทพร้อมกันที่อุโบสถวัดญาณเวศกวัน
- ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- อาราธนาศีล วัชศีล
- ตัวแทนสงฆ์แสดงธรรมกถา

๑๘.๐๐ น. พิธีเวียนเทียน

- เจ้าหน้าที่ ถวายดอกไม้ธูปเทียนแก่พระสงฆ์
  - ประธานสงฆ์นำกล่าวคำบูชาเครื่องสักการะ
  - พระสงฆ์ตั้งแถว เดินนำเวียนเทียนรอบอุโบสถ
- เสร็จแล้วเป็นจบพิธี

บวชพระนอกพรรษา ๒๕๕๕ รุ่นที่ ๒-๓

เมื่อวันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เวลา ๑๕.๐๐ น. วัดญาณเวศกวัน จัดให้มีพิธีอุปสมบทนาคเป็นภิกษุใหม่ ๘ รูป คือ

๑. นายธีรวัฒน์ อุดมยิ่งเจริญ ๒. นายนาทวัฒน์ แก้วเทพ
๓. นายพิศุทธิ์ ศรีวรรณวิทย์ ๔. นายจุนพงศ์ เหล่าศิริวัฒน์
๕. นายเดชาภรณ์ แก้วเกตุ ๖. นายกฤษ พรหมสุทธิ
๗. นายณนัทธ ชันธรูป ๘. นายกรณ์ สุขุมเจริญภัณฑ์

เนื่องจากสภาพร่างกายของพระพรหมคุณาภรณ์ ไม่เอื้อต่อการทำหน้าที่อุปัชฌาย์ จึงได้ตกลงโดยความพร้อมใจของผู้ขอบวชให้ทางวัดนิมนต์ พระราชรัตนมุนี (ปยุตฺโต) เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นอุปัชฌาย์

และในวันเสาร์ที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ เวลา ๑๕.๐๐ น. ทางวัดจะจัดให้มีพิธีอุปสมบทนาคเป็นภิกษุใหม่อีก ๑ รุ่นก่อนเข้าพรรษา จำนวน ๘ รูป คือ

๑. นายศรศักดิ์ เต็มบุญเกียรติ ๒. นายวสุ พัฒนกิจจากรักษ์
๓. นายชินทร์ วัฒนสมบัติสกุล ๔. นายณนพ อัญญาภากร
๕. นายณนวัฒน์ ภัทรวรรณ ๖. นายกฤษ จารุพิน
๗. นายเสกสรรค์ วชิโรภาส ๘. นายสหัสยศ รัศมีนทราทิพย์
๙. นายไทรวัฒน์ จันทร์วิทยานุชิต

สำหรับภิกษุใหม่นี้ ได้รับนิมนต์พระพิมลิตมณคุณ (อินทวิฑ) วัดไร่ขิง เป็นอุปัชฌาย์ และจะบวชเรียนอยู่ที่วัดเป็นเวลา ๑ เดือน

คอน. ถวายเกียรติบัตรและปิดรองสดุดี

สมาคมศูนย์ประสานงานองค์กรเอกชนจังหวัดนครปฐม (คอน.) ได้จัดงานประจำปี “ชื่นชมอุดมการณ์ ครั้งที่ ๑๐” เพื่อเชิดชู ชื่นชม และขอบคุณกลุ่มองค์กรภาคเอกชน ที่ทำงานเพื่อส่วนรวมโดยมิได้รับสิ่งตอบแทน เป็นการให้กำลังใจและส่งเสริมให้คนทำความดีเพื่อส่วนรวมต่อไป โดยในปีนี้ คณะกรรมการสมาคมมีมติถวายประกาศเกียรติคุณพร้อมพักรองแด่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ในฐานะพระสงฆ์ที่ปฏิบัติเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและความดีงามในสังคม

ในการนี้ ดร.วิสุทธิ วิทวัสภรณ์ นายกสมาคมฯ และคณะเป็นผู้แทนนำเกียรติบัตรและพักรอง มาถวายที่วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๕ แต่เนื่องจาก พระพรหมคุณาภรณ์ ยังพักรักษาอาการอาพาธอยู่ในชนบท พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ รองเจ้าอาวาส จึงเป็นผู้รับฝากไว้

พระพรหมคุณาภรณ์ อาพาธโรคอะไร?

เมื่อมีผู้ถาม ควรตอบ/ให้อ่าน อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ไม่พรางปิดบัง/สงวนท่าที

๑. โรคปอด

ไออย่างรุนแรงมากกว่า ๑๐ ปี แล้ววันหนึ่งหายใจจับปัด แต่เปลี่ยนจากผู้ไม่รู้จักวง กลายเป็นผู้ที่ซุ่มวงทั้งวัน

แพทย์ว่าหยุดไอ เพราะหมดกำลังที่จะไอ (หลอดลมและกะบังลมถูกแรงอัดกระแทกมานาน) แต่วงซุ่ม เพราะหายใจได้น้อย สมองจึงขาดออกซิเจน

๒. โรคหัวใจ

จากการทำ MRI และ CT Scan แพทย์พบว่าเป็นโรค ARVD กล้ามเนื้อหัวใจห้องล่างขวาอ่อนแอลงไปเรื่อยๆ มีกำลังบีบตัวเพียง 40% (+ส่งผลให้สมองขาดออกซิเจน) อาการเด่นของโรคนี้คือ หัวใจหยุดเต้นจับปัด

๓. โรคตา

ตาเอียงอย่างหนักมาแต่กำเนิด (ชนิดที่ผ่าตัด เช่น LASIK แก้ไม่ได้) ได้เลิกฉีดยาตา ไม่อ่านหนังสือเล่มมาหลายปีแล้ว (อ่านเฉพาะเอกสารที่จำเป็น ๒-๓ หน้า) จึงขอโปรดคณาจารย์หนังสือ (เป็นของเสียเปล่า)

(ตาเป็นต้อหินทั้งสองข้างมาหลายปีแล้วด้วย)

วันอังคารที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

หนังสือพิมพ์ใหม่

๑. ไตรลักษณ์

๒. ปฏิภาณมูบบาท

๓. ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้

หนังสือ ๓ เล่ม ตามเรื่องนี้ ก็คือ บทที่ ๓ บทที่ ๔ และบทที่ ๖ ของหนังสือ พุทธธรรม เล่มใหญ่ คุณนพพร บุญประดิษฐ์ ขออนุญาตพิมพ์แจกเนื่องในมงคลวาร อายุครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๕ วัดญาณเวศกวัน ได้สมทบพิมพ์ไว้ส่วนหนึ่งด้วย

๔. พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย (๑,๓๖๐ หน้า)

พิมพ์ครั้งที่ ๓๕ (การพิมพ์ครั้งที่ ๔ ของฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์) พฤษภาคม ๒๕๕๕

ก) แบบแยกภาค ๓ เล่ม ขออนุญาตพิมพ์โดย หอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ ร่วมด้วยกองทุนเกื้อโลก, นางลัดดา รักตะกนิษฐ, น.ส.อุษา และ พ.อ. น.พ.ชาญชัย ดิกชะปัญญา และคณะผู้ศรัทธา

ข) แบบรวม เล่มเดียว ขออนุญาตพิมพ์โดย บริษัท เพ็ญบุญ จัดจำหน่าย จำกัด, โรงพยาบาลจักษุรัตนิน, นายแพทย์สรวิชัย-คุณศิริธร รัตนิน และคณะผู้ศรัทธา

๕. มองหนังสือ พุทธธรรม งามหาอนาคต (๕๗ หน้า)

เขียนเล่าแทนคำตอบ แก่หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญญา ที่ส่ง “บทสัมภาษณ์พิเศษ” มา เป็นคำถาม ๑๐ ข้อเกี่ยวกับหนังสือ พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย

อภิมหา

จิดวัน-เดือน-ปี อย่างไร ก็ไม่ลงตัวจริง

คนเรานับวันเวลาตามธรรมดาแห่งการหมุนเวียนของโลก ของดวงจันทร์ และของดวงอาทิตย์ ที่เห็นกันอยู่เป็นประจำนี่เอง

โลกหมุนรอบตัวเอง นับจากพระอาทิตย์ ที่โบราณเรียกว่า “ตะวัน” ขึ้น ถึงตะวันตก ผ่านไปจนดวงตะวันนั้นขึ้นมาใหม่ ครอบรอบหนึ่ง ก็ว่า วัน หนึ่ง

ดวงจันทร์ ที่โบราณเรียกว่า “เดือน” หมุนรอบโลก นับจากเดือนหายมืดเริ่มข้างขึ้น ถึงเดือนเต็มดวง แล้วดวงเดือนนั้นแรมลงๆ ผ่านไปจนเดือนแรมดับดับมืดหมดดวงอีก ครอบรอบหนึ่ง ได้ ๓๐ วัน ก็ว่า เดือน หนึ่ง

โลกหมุนไปวันหนึ่งๆ เห็นตะวันขึ้น-ตะวันตก ผ่านไปที่ละวัน แล้วก็ที่ละเดือน จนวนรอบพระอาทิตย์นั้น นับได้ ๑๒ เดือน ครอบรอบหนึ่ง ก็ว่า ปี หนึ่ง

ถ้าพูดรวมๆ คลุมๆ อย่างนี้ ก็ง่าย แต่พอมองให้ละเอียดลงไป

อะไรๆ มิใช่่ง่ายๆ ไม่ได้ลงตัวอย่างนั้น

เราแบ่งเวลาขอยกลงไปให้นับได้สะดวกว่า วันหนึ่งมี ๒๔ ชั่วโมง คือโลกหมุนรอบตัวเอง รอบละ ๒๔ ชั่วโมง แต่เมื่อนับให้แม่นยำจริงๆ โลกหมุนรอบตัวเอง รอบละ ๒๓ ชั่วโมง ๕๖ นาที ๔.๐๙ วินาที คือ ไม่เต็ม ๒๔ ชั่วโมง

เราบอกว่า เดือนหนึ่ง คือ พระจันทร์หมุนรอบโลกรอบหนึ่ง ๓๐ วัน แต่เมื่อนับให้แม่นยำจริงๆ พระจันทร์หมุนรอบโลกรอบหนึ่ง ๒๙ วัน ๑๒ ชั่วโมง ๔๓ นาที คือ ไม่เต็ม ๓๐ วัน

นี่เป็นเหตุให้เราหาทางจัดให้ตรง โดยจัดเดือนเรียงเข้าคู่กัน เป็นเดือนเต็ม (เดือนคู่) มี ๓๐ วัน กับเดือนขาด (เดือนคี่) มี ๒๙ วัน รวมสองเดือนคู่หนึ่งเป็น ๕๙ วัน แต่ก็ยังไม่ตรงแท้จริง เพราะเดือนที่แท้ ๒ เดือนมี ๕๙ วัน ๑ ชั่วโมง ๒๖ นาที (ขาดไปเกือบชั่วโมงครึ่ง) นี่คือทั้งปัญหาไว้ให้หาทางแก้ไขกันต่อไป

ที่นี้ เราบอกว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์รอบหนึ่ง เรียกว่าปี

หนึ่ง มี ๑๒ เดือน แต่พอดูให้ละเอียด นับออกมาเป็นจำนวนวัน ก็พบว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์รอบหนึ่ง คือปีหนึ่งนั้น ใช้เวลา ๓๖๕ วัน ๖ ชั่วโมง ๙ นาที ๙.๕๔ วินาที

หันกลับไปดูเวลา ๑๒ เดือนที่ว่า เป็น ๑ ปีนั้น เมื่อกับไว้แล้วว่า สองเดือนคู่หนึ่งมี ๕๙ วัน ๑๒ เดือน คือ ๖ คู่ รวมทั้งหมด ก็เป็น ๓๕๔ วัน ดังนั้น ที่ว่า ๑๒ เดือนเป็น ๑ ปี ยังไม่ตรงจริง คิดละเอียด ชาติไปถึง ๑๑ วัน ๖ ชั่วโมง ๙ นาที ๙.๕๔ วินาที

เป็นอันว่า ไม่ลงตัว ไม่ตรงกันแท้จริงเลย เป็นปัญหาภายในระยะยาว เมื่อนับกันเป็นร้อย เป็นพัน เป็นหมื่นปี ถ้าไม่จัดวิธีนับให้ดี ก็จะมีผิดจากความจริงไปแสนไกล แต่ตอนนี้ ทั้งไว้ก่อน

หันไปมองกว้างๆ สำหรับคนทั่วไปอย่างชาวบ้าน การดูเวลา รอบปีหนึ่ง ก็มองที่การหมุนเวียนของฤดูกาล เช่น ฝนมา ผ่านเข้าหนาว แล้วก็ร้อน สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของต้นไม้ ใบหญ้า บรรดาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนตำแหน่งขึ้น-ลงของดวงอาทิตย์ เมื่อมีวิธีนับ ๑๒ เดือนของพระจันทร์ ว่าเป็นปีหนึ่งนั้น ดูใกล้ สั้นๆ ก็สอดคล้องกันดี แต่พอเวลาผ่านไปนานๆ หลายปี ก็เห็นชัดว่าปีนั้นสั้นสั้นเข้าๆ ไม่ตรงกับฤดูกาลที่เป็นจริง เพราะฤดูกาลนั้นเป็นไปตามการโคจรของดวงอาทิตย์ (ที่จริงคือตามการหมุนเวียนของโลกรอบดวงอาทิตย์)

เมื่อดูตามการโคจรของดวงอาทิตย์ ก็นับออกมาว่าปีหนึ่งมี ๓๖๕ วัน พอเทียบปีแบบพระจันทร์ กับปีแบบพระอาทิตย์ ปรากฏว่า ปีหนึ่ง คือ ๑๒ เดือนแบบพระจันทร์นั้น ตัวเลขจำนวนวันชาติไปมากมายอย่างที่ว่าแล้ว

คราวนี้ คนพวกหนึ่งก็คิดว่าไม่ต้องคำนึงถึงพระจันทร์จะจัดแบ่ง ๑๒ เดือนใหม่จากจำนวนวันที่โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์โดยตรง จะได้แน่ลงไปเสียที ก็เอา ๑๒ หารจำนวนวันของปี คือ ๓๖๕ วัน ๖ ชั่วโมง ๙ นาที ๙.๕๔ วินาที ปรากฏว่าหารไม่ลงตัว (แล้ววันอย่างเดียว ก็มีเศษ เป็น ๓๐.๔๑๖๖... วัน) จะทำอย่างไร

ไปๆ มาๆ ก็เลยจัดแบ่งเป็นเดือนละ ๓๐ วันบ้าง ๓๑ วันบ้าง ได้เดือนที่มี ๓๐ วัน รวม ๔ เดือน และได้เดือนที่มี ๓๑ วันรวม ๗ เดือน ก็ยังไม่ลงตัวอีก ยังมีเศษเหลือ ๒๘ วัน ก็เลยจัดเป็นเดือนพิเศษมี ๒๘ วันเสียเดือนหนึ่ง (ที่เรียกเป็นไทยว่า เดือนกุมภาพันธ์) เป็นอันได้ปีหนึ่งที่มี ๑๒ เดือนนั้นครบ ๓๖๕ วัน

(นับโดยถือตามพระอาทิตย์ หรือเอาดวงอาทิตย์เป็นหลัก อย่างนี้ เรียกว่า “สุริยคติ” ส่วนการนับแบบก่อนที่ถือดวงจันทร์เป็นหลัก เรียกว่า “จันทรคติ”)

ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่ได้เต็มปีจริง เพราะเศษ ๖ ชั่วโมง ๙ นาที

๙.๕๔ วินาที ยังหายไป จะทำอย่างไร ในที่สุด ก็จัดแถมขึ้นมาว่า เมื่อปีหนึ่งๆ มี ๓๖๕ วันมาตามปกติ แต่ปีใดหารด้วยเลข ๔ ลงตัว (ต้องใช้เลขปีคริสต์ศักราช) ให้เป็นปีอธิกสุรทิน (leap year) มี ๓๖๖ วัน โดยเพิ่มในเดือนกุมภาพันธ์ที่มี ๒๘ วัน ให้เป็น ๒๙ วัน (เรียกวันที่เพิ่ม คือวันที่ ๒๙ นี้ว่า “อธิกสุรทิน”) แต่ทั้งนี้ ยกเว้นว่า ถ้าเป็นปีที่ลงท้ายด้วย 00 ต้องหารด้วย 400 ลงตัว จึงจะเป็นปีอธิกสุรทิน ที่มี ๓๖๖ วัน ยุติว่าลงตัวเสียที

(แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่ ถ้าจะให้ละเอียดจริงๆ ก็ยังไม่ตรงพอดีแท้ เอาแค่ใกล้เคียงที่สุดพอที่จะใช้กันไปได้จนถึงประมาณ ค.ศ. 5000 จึงค่อยจัดปรับกันใหม่)

จัดตั้ง “อธิกมาส” มาช่วย ให้วันเดือนปีลงตัวไปขึ้นหนึ่ง

ที่นี้ หันกลับไปดูเดือนแบบพระจันทร์ (จันทรคติ) ที่ว่า ปีหนึ่งมี ๑๒ เดือน ตั้งแต่เดือนอ้าย เดือนยี่ ฯลฯ ไปจนถึงเดือน ๑๑ และเดือน ๑๒ มีเดือนเต็ม เดือนขาด สลับกันไป รวมทั้งหมดได้แค่ ๓๕๔ วัน ซึ่งไม่เต็มปีของโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์จริง ชาติไปถึง ๑๑ วัน ๖ ชั่วโมง ๙ นาที ๙.๕๔ วินาที จะทำอย่างไร

ถ้าวันไม่ครบอย่างนี้ เวลาผ่านไปไม่กี่ปี เดือนทั้งหลายก็จะร่นหดเข้ามาๆ เช่น เดือน ๖ วันเข้ามาอยู่ตรงที่เคยเป็นเดือน ๕ แล้วก็ร่นต่อมาอยู่ตรงที่ของเดือน ๔ ฯลฯ ซึ่งจะไม่ตรงกับฤดูกาลในปีก่อนๆ

เฉพาะอย่างยิ่ง คนในสมัยโบราณมีชีวิตอยู่กับเกษตรกรรม ต้องทำไร่ทำนาเพาะปลูกไถพรวนเก็บเกี่ยวให้ตรงตามฤดูกาล มีฤดูฝนเป็นจุดสังเกตที่เด่นชัดที่สุด จนกระทั่งชาวชมพูทวีปเอาฤดูฝน คือ วัสสกะ (=พฤษภาคม) เป็นตัวแทนของปี เรียกเท่านั้นเท่านั้นปี ว่าเท่านั้นเท่านั้นฝน (คน ๑๖ ฝน หรือ ๑๖ วัสสกะ ก็คือมีอายุ ๑๖ ปี)

เป็นอันว่า จะต้องให้บรรดาเดือนพระจันทร์ที่ว่ามา อยู่ในปีนั้นๆ ตรงที่เดิมของมัน เฉพาะอย่างยิ่ง เดือน ๘ ให้อยู่ตรงเวลาเริ่มฤดูวัสสกะ หรือพฤษภาคม คือเริ่มฤดูฝน เมื่อมันวันเข้ามาไม่ตรง ก็ต้องหาวิธีจัดให้ลงตัว และก็จัดวางวิธีกันไว้แล้วตั้งแต่โบราณกาล

ดังที่คัมภีร์บาลีเล่าว่า “ทุก ๓ ปี (ทุกวัสสกะที่ ๓) ราชาทั้งหลาย (=ทางการบ้านเมือง) เดือนวัสสกะขึ้นไป” (ราชาโน ตติเย ตติเย วสเส วสเส อุกกทมนติ, วินย.๒.๒/๔๖๒) ท่านอธิบายว่า ในปีที่ ๓ เขาสะดวกเวลาทิ้งเปล่าเสียเดือนหนึ่ง โดยจัดให้เป็นเดือนเกิน (อธิกมาส) จึง (เป็นการ) เดือนฤดูฝนออกไป เพราะฉะนั้น ปีที่ ๓ จึงมี ๑๓ เดือน

(นี่แสดงด้วยว่า การเลื่อนพฤษภาคมไม่ใช่ว่าพระสงฆ์มาเริ่ม แต่ชาวบ้านชาวเมืองเขาอยู่เขาทำกันมาอย่างนั้น เพราะความจำเป็นในการเป็นอยู่และการทำมาหากินของเขา)

เป็นอันว่า ๓ ปี จัดให้มีเดือนเกินทิ้งเปล่า (อธิกมาส) เดือนหนึ่ง ดังนั้น เวลา ๓ ปีนั้นจึงมี ๓๗ เดือน คิดเป็นจำนวนวัน (ปีละ ๓๕๔ วัน และเพิ่มอีก ๓๐ วัน) ได้ ๑,๐๙๒ วัน ก็เอามาเทียบกันดู ที่ว่าปีหนึ่งโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์มี ๓๖๕ วัน รวม ๓ ปี ได้ ๑,๐๙๕ วัน ถือว่าใกล้เคียงกันมาก

เดือนที่เข้าฤดูฝนคือวัสัฒหรือพรรษานั้น ได้แก่ที่คนไทยเรียกว่าเดือน ๘ ภาษาบาลีเรียกว่า “อาสาฬหมาส” เมื่อจัดให้มีอธิกมาสเป็นเดือนเกินอีกเดือนหนึ่ง ก็จึงเป็น ๒ อาสาฬหมาส มีคำบาลีในคัมภีร์รุ่นฎีกาเรียกว่า ปฐมาสาฬหมาส (คนไทยเรียกว่าเดือนแปดแรก) และ ทุตยาสาฬหมาส (คนไทยเรียกว่า เดือนแปดหลัง) ตามลำดับ (เช่น วินยาลงการฎีกา, ฉบับอักษรพม่า, ๑/๔๑๙)^๑

อย่างไรก็ตาม จะเห็นชัดจากที่กล่าวมาแล้วว่า การที่จัดให้ ๓ ปีมีอธิกมาสครั้งหนึ่งนั้น ปีจันทรคติ กับปีสุริยคติก็ยังไม่ลงตัวเท่ากันจริง (นี้ขนาดเอาแคว้น ยังไม่คิดละเอียดลงไปถึงชั่วโมง นาที และวินาที ก็ยังต่างกัน ๓ วัน คือ ๑,๐๙๒ วัน กับ ๑,๐๙๕ วัน) ดังนั้น การจัดวางให้ ๓ ปีมีอธิกมาสครั้งหนึ่งนี้ จึงเป็นการกำหนดอย่างหยาบๆ คร่าวๆ

ด้วยเหตุนี้ ท่านผู้ชำนาญทางดาราศาสตร์หลายท่านจึงพยายามจัดวางกำหนดให้ได้เวลาที่แม่นยำที่สุด (หรือที่จริงก็คือให้แม่นยำกว่าแบบที่ว่ามีเมื่อกี้) จนกระทั่งได้มีความนิยมจัดวางกำหนดอธิกมาสว่า ในเวลา ๑๙ ปี มี ๗ อธิกมาส ถึงกับจัดช่วงกำหนดลงไปด้วย เป็น ๓-๓-๓-๒-๓-๓-๒ (ตามกำหนดอย่างง่ายของโบราณ ใน ๑๙ ปี มี ๖ อธิกมาส โดยให้ตัวเลขลงตัวเป็นช่วงละ ๓ ปีเท่ากันหมด)

ตามกำหนดนี้ แบบจันทรคติ ๑๙ ปี + ๗ อธิกมาส = ๖,๙๓๖ วัน เทียบแบบ สุริยคติ ๑๙ ปี x ๓๖๕ วัน = ๖,๙๓๕ วัน ใกล้เคียงกันมาก (ต่างกัน ๑ วัน, นี้คิดหยาบๆ แคว้น ยังไม่ได้นำเอาจำนวนชั่วโมง นาที และวินาที มารวมด้วย)

อัตราการโคจรของดวงดาว ทั้งดาวฤกษ์และดาวบริวารทั้งหลาย ซึ่งล้วนเคลื่อนที่เคลื่อนไหวอยู่ แต่จะดวงนับตัวเลขออกมาละเอียดซับซ้อนมาก ยิ่งนำมาโยงกันเข้าเป็นระบบและมองถึงความสัมพันธ์ในกาลยาวไกล ก็ยิ่งลงตัวกันยาก ท่านผู้เชี่ยวชาญก็ไม่ระย่อ แต่ได้พยายามจัดวางเกณฑ์ต่างๆ เข้ามาช่วยเสริมช่วยแซมให้แม่นยำลงตัวเท่าที่จะเป็นไปได้

ดังที่ยังมีเกณฑ์ที่วางเพิ่มขึ้นมาเพื่อเติมส่วนที่ละเอียดอีกว่า

^๑ ไม่พึงสับสนกับ ปุพพาสาฬ และ อุตตราสาฬ ซึ่งเป็นชื่อของนักษัตร คือ กลุ่มดาว (ได้แก่ ปุพพาสาฬนักษัตร และ อุตตราสาฬนักษัตร) ซึ่งดวงจันทร์ผ่านในเดือนอาสาฬหมาสตามปกติ

เมื่อทางฝ่ายจันทรคติขาดนิชขาดหน้อยสะสมไปนานๆ พอครบวันหนึ่ง ก็เติมด้วยการเพิ่ม “อธิกวาร” เข้าไป โดยให้เดือน ๗ ซึ่งเป็นเดือนคี่ เป็นเดือนขาด สิ้นเดือนแคว้น ๑๔ ค่ำ แต่คราวนี้ทำเดือน ๗ นั้นให้เป็นเดือนเต็ม โดยเพิ่มให้มีแรม ๑๕ ค่ำ เป็นอธิกวาร (วันเกิน คือวันที่เพิ่มเข้ามา) เป็นอันได้มาอีก ๑ วัน

ส่วนในเรื่องอธิกมาสนั้น บางท่านที่ชำนาญทางดาราศาสตร์ไม่เอาแค่ที่อรรถกถาบอกว่า “ราชาทั้งหลาย (คือทางการบ้านเมือง) เดือนวัสัฒคือฤดูฝนออกไป” แต่ท่านต้องการให้ได้กำหนดที่แม่นยำแท้ จึงคำนวณหาว่าอธิกมาสแต่ละครั้งจะตกในเดือนไหน ฤดูใด คือดูว่าเต็มอธิกมาสตอนไหน จึงจะตรงกับเวลาที่สั้นกว่าอันขาดอยู่ของฝ่ายจันทรคติ จะเต็มขึ้นมาเท่ากับฝ่ายสุริยคติ (จุดที่ปีจันทรคติ สั้นกว่าปีสุริยคติ ๑ เดือนเต็มพอดี) ซึ่งเป็นจุดที่ต่างกันไป (บางครั้งตกในเดือนนี้ บางครั้งเดือน ๓ บางครั้งเดือน ๗ บางครั้งเดือน ๑๐ บางครั้งเดือน ๑๒) อันจะต้องบอกแจ้งสำหรับแต่ละครั้งนั้นๆ บอกเป็นยุติอย่างเดียวไม่ได้ (กับทั้งปรากฏอีกด้วยว่า เกณฑ์การคำนวณที่ตั้งกันไว้ ยังไม่ปลอดภัยไปร่วงลงตัวแท้ ยังมีข้อสงสัยหรือการเถียงแย้งกันระหว่างผู้ชำนาญ ตลอดจนการตรวจสอบภายหลังว่าคลาดเคลื่อนบกพร่องอย่างไรๆ ก็เลยไม่เป็นที่ยุติแน่ชัด)

(ทางการบ้านเมืองแต่โบราณคงจะให้มีกำหนดเวลามาตรฐาน เพื่อสะดวกในการปฏิบัติ ท่านเห็นว่า ในปีนั้น จะเต็มตรงไหน รวมแล้วก็เต็มขึ้นมาเหมือนกัน และเมื่อถึงวัสัฒคือคราวฝนเป็นจุดตั้งต้น ก็เต็มอธิกมาสให้เสร็จเป็นยุติกันไปที่นั่น)

การคำนวณในเรื่องดาวเดือนวันเวลานี้ ถ้าจะเอาอย่างละเอียด ก็คงยุติกันไม่ลง เพราะนอกจากเป็นของไม่นิ่งแล้ว การหมุนเวียนเคลื่อนไหวยุทธนั้นเอง ก็มีความเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เช่นขณะนี้ ระยะทางที่ดวงจันทร์ห่างจากโลกก็ไกลออกไปมากขึ้นๆ เพราะพระจันทร์เคลื่อนตัวหนีโลกห่างออกไปด้วยความเร็วปีละ ๓.๘ ซม. ดังนั้นเป็นต้น จึงต้องมีข้อยุติของพวกมนุษย์เองว่า เพื่อให้การเป็นอยู่และกิจการของพวกตนดำเนินไป จะเอาการคำนวณลงตัวในระดับแค่ไหน

อนุวัตตามทางการบ้านเมืองในเรื่องที่ไม่เสียธรรม

ที่เขียนเรื่องอธิกมาสนี้ มิใช่เป็นบทความวิชาการอะไร เพียงแต่มีบางท่านที่อยู่ใกล้ๆ เอ่ยถึงเรื่องนี้ ก็เอามาเล่าสู่กันฟัง นึกว่านิชหน้อย ว่าไปๆ กลายเป็นซักจะยืดยาว ควรจบเท่านี้ แต่ก่อนจบน่าจะนำหลักทางพระวินัย อันเป็นพุทธบัญญัติมากล่าวไว้ จะได้มีสาระเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติมากขึ้น เรื่องมีว่า (วินย. ๔/๒๐๙/๒๗๓)

โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิมพิสาร จอมเสนาราชาชาว มคธ มีพระราชประสงค์จะทรงเลื่อนกาลฝน (วัสสวะ) ออกไป จึงทรงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ถ้ากระไร ขอพระคุณ เจ้าทั้งหลายพึงจำพรรษาในข้างขึ้นที่จะมาถึง (อรรถกถา ไซความว่า คือเดือนหน้า โดยไม่ให้เป็นเดือน ๘ แต่ให้ เป็นเดือน ๘ อีกหน). ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อนุวัตตามราชาทั้งหลาย (อนุชานามิ ภิกษเว ราชุนิ อนุวตติตุ).

สภาวะในกรณีนี้ ไม่ใช่เรื่องอภิมาสตามปกติอย่างที่ได้อ่านมา (การเดิมอภิมาสคงมีอยู่แล้วก่อนนั้น แต่คราวนั้นอาจจะเลื่อน พรรษาเป็นกรณีพิเศษ) ข้อสังเกตสำคัญคือการที่พระพุทธเจ้าทรง อนุญาตให้อนุวัตตามพระราช (ในเรื่องอย่างนี้)

ซึ่งสังเกตตั้งแต่เริ่มแรกที่ว่า ต้นเรื่องคือพระเจ้าพิมพิสาร ทรงขอ แต่เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาต ไม่ได้ตรัสว่าทรงอนุญาต ให้อนุวัตตามพระเจ้าพิมพิสาร ไม่ได้ตรัสโดยใช้คำเอกพจน์ว่าทรง อนุญาตให้อนุวัตตามพระราช ซึ่งก็จะหมายถึงพระเจ้าพิมพิสาร นั้นเอง แต่ทรงใช้คำพหูพจน์ว่า “ราชาทั้งหลาย” คือเป็นการทรง วางหลักการกว้างๆ อย่างที่เคยบอกแล้วว่า หมายถึงอนุวัตตาม ทางกรบ้านเมือง

เรื่องที่ทรงอนุญาตให้อนุวัตตาม ก็คือเรื่องกิจการบ้านเมือง ในการที่เขามีการปกครองเพื่อให้เหล่าชนในแคว้นแคว้นอยู่ด้วยกัน ได้ดี ดำเนินชีวิตและกิจการทั้งหลายไปโดยสอดคล้องเรียบร้อย ราบรื่น เช่นในเรื่องปฏิทิน หรือการนับวันเดือนปี ถ้าคนในบ้าน เมืองเดียวกันต่างคนต่างถือแยกกันไป ก็พูดกันไม่รู้เรื่อง กิจการ ต่างๆ ก็ระดับสนวนวุ่นวาย ไม่ประสานกลมกลืน จึงต้องมีความร่วม กันในข้อยุติสำหรับส่วนรวมของบ้านเมือง

กิจการบ้านเมืองหรือระบบจัดตั้งทั้งหลายในสังคมนั้น เป็น เรื่องของมนุษย์ที่ตกลงกันตราขึ้นวางกำหนดไว้ คือเมื่อสมมติมี มติร่วมกันอย่างไรแล้ว ก็บัญญัติจัดตั้งกำหนดขึ้นให้เป็นแบบแผน ไว้ แต่สมมติของมนุษย์นั้น ในที่สุดก็มีเนื้อตัวจริงแท้อยู่ที่ดิน น้ำ ลม ไฟ และความเป็นไปสอดคล้องตามเหตุปัจจัย เป็นต้น ที่เป็น สภาวะของธรรมชาติ ถ้าสมมติไม่มีสภาวะรองรับ การบัญญัติ จัดการของมนุษย์ก็เป็นเรื่องเหลวไหล เลื่อนลอย ไร้สาระ ไม่อาจ เป็นจริงไปได้

ดังนั้น มนุษย์จะทำการสำเร็จได้ จึงต้องมีปัญญาเข้าใจ ฉลาดทั้ง ๒ ชั้น คือ ทั้งรู้แจ้งเข้าถึงความจริงของสภาวะ และรู้จัก

จัดการสภาพของสภาวะนั้นให้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่หมู่มนุษย์ ถ้าสามารถปฏิบัติจัดการต่างๆ ให้ตรงกับหรือสอดตามสภาวะของ ธรรมชาติ อย่างพอดีที่จะให้เกิดผลเกื้อกูลมากที่สุดแก่หมู่มนุษย์ จึงจะนับได้ว่าฉลาดมีปัญญาสามารถจริง

อย่างในเรื่องการนับวันเดือนปี หรือทำปฏิทินนี้ พื้นฐานก็คือ ต้องรู้เข้าใจถูกต้องชัดเจนทั่วตลอด เกี่ยวกับการโคจรของโลก ของดวงอาทิตย์ และของดวงจันทร์ ตลอดจนเหตุฟากฟ้าทั้งปวง ที่โยงถึง นี้คือรู้สภาวะของธรรมชาติ ซึ่งยากไม่่น้อย

แล้วพื้นฐานของความรู้ในสภาวะแห่งธรรมชาตินี้ ก็จัดวาง ระบบการนับวันเวลาทำปฏิทินสำหรับการเป็นอยู่ใช้งานดำเนิน กิจการของพวกมนุษย์ โดยยกย้ายปรับแปรให้ระบบนั้นตรงกับ หรือสอดตามสภาวะของธรรมชาติอย่างสนิทแนบเนียนกลมกลืน ที่สุด นี้คือขั้นแห่งสมมติและบัญญัติของมนุษย์ ซึ่งก็มีใช้อย่าง

ยกปฏิทินสุริยคติที่คนปัจจุบันรู้จักกันดีเป็นตัวอย่าง เรา รู้สภาวะของธรรมชาติว่าโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์รอบหนึ่ง ใช้ เวลา ๓๖๕ วัน ๖ ชั่วโมง ๙ นาที ๙.๕๔ วินาที นับเป็นปีหนึ่ง แต่ ในการอยู่กันของมนุษย์ เราจะนับวันเวลาเรียงลำดับให้ละเอียด อย่างนั้น ไม่สะดวกและก็ไม่ไหว ที่นี้ เราได้แนวคิดจากเรื่อง พระจันทร์ ว่าควรจัดแบ่งปีหนึ่งเป็น ๑๒ เดือน ก็มาจัดวันเวลา นั้นเข้าใน ๑๒ เดือน โดยเอาแคว้นก่อน แต่ก็ติดขัดว่าจัดให้ทุก เดือนมีจำนวนวันเท่ากันไม่ได้ เพราะหารไม่ลงตัว ก็จึงต้องหาทาง ยกย้ายอย่างนั้นอย่างนี้ จนในที่สุด ก็ให้บางเดือนมี ๓๐ วัน (ได้ ๔ เดือน) และบางเดือนมี ๓๑ วัน (ได้ ๗ เดือน) ก็ยังไม่ครบ ไม่ พอดี มีเศษ ๒๘ วัน เลยต้องยกให้เป็นเดือนหนึ่งที่ตั้งกว่าเขา มี แค่ ๒๘ วัน ดังที่ลงตัวในปัจจุบัน ๑๒ เดือน จัดเป็น ๓๑-๒๘- ๓๑-๓๐-๓๑-๓๐-๓๑-๓๑-๓๐-๓๑-๓๐-๓๑-๓๐-๓๑-๓๑ วัน

ที่นี้ เมื่อก็ จำนวนวันเวลาในปีหนึ่ง ยังมีเศษชั่วโมง นาที วินาที เราก็กินทางจัดให้ลงตัวอีก ตกกลงว่าเอา ๖ ชั่วโมงที่รวมได้ ครบเป็น ๑ วันใน ๔ ปี มาจัดปฏิทินให้ถูกต้อง ก็ตกลง (สมมติ) ว่าปีที่ ๔ เพิ่มจากปีหนึ่งที่มี ๓๖๕ วัน ให้เป็นปีที่มี ๓๖๖ วัน แต่ ต้องคิดอีกว่า จะเอา ๑ วันที่เพิ่มเข้ามา (อธิกสุรทิน) นั้นไปเติมที่ ตรงไหน ที่จริง จะไปเติมในเดือนไหนก็ได้ มนุษย์ก็จัดเอาดี ก็มอง เห็นว่า เติมเข้าในเดือนกุมภาพันธ์ที่มี ๒๘ วัน เป็น ๒๙ วันนั้น แหะเหมาะสมดีแนบเนียนที่สุด เดือนอื่นๆ จะได้มีรูปร่างกลมกลืน เข้าชุดกันตามเดิม นี้ก็ขั้นสมมติของมนุษย์ที่จะจัดการเรื่องของ ตัวให้ตรงตามสภาวะ

ต่อไป อาจจะมีคนสมมติ และมีอิทธิพลพอ มองเห็นว่า ที่

จัดเดือนไว้อย่างนี้ ดักดัน ไม่สวยงามเลย น่าจะเป็นระเบียบน่า
ดูกว่านี้ ก็มาเสนอและนำให้จัดเรียงใหม่ เช่น จัดเป็นลำดับเดือนที่
มี ๓๑-๓๑-๓๑-๓๑-๓๑-๓๑-๓๑-๓๐-๓๐-๓๐-๓๐-๒๙/
๒๙ วัน เมื่อพร้อมใจกัน ก็เปลี่ยนไปได้

แม้แต่ว่าจะเริ่มปีที่ตรงไหน ในเดือนใด ก็แล้วแต่จะตกลง
(สมมติ) กัน จะยกย้ายเปลี่ยนผันไปตรงไหน ก็ได้ทั้งนั้น แล้วก็
เคยเปลี่ยนกันมาแล้วด้วย (ไม่ต้องพูดถึงเมืองไทย ที่เปลี่ยนปีใหม่
มาแล้วหลายครั้ง) อย่างในเมืองฝรั่ง สมัยหนึ่ง ขึ้นปีที่ใหม่ในเดือน
มีนาคม คือ March ดังที่ชื่อเดือน November (แปลว่า เดือนที่
๙) และ December (แปลว่า เดือนที่ ๑๐) ก็ยังพ้องอยู่ (เวลานี้
กลายเป็นเดือนที่ ๑๑ และ ๑๒ แต่ชื่อก็ยังคงอย่างเดิม)

สมมติ แล้วก็บัญญัติอย่างนี้ เมื่อมนุษย์จัดตั้งวางลงไป จะ
ยกย้ายอย่างไร ให้มนุษย์ได้ผลดีที่สุด เมื่อสมตามสภาวะ ไม่หลุด

ดอยจากฐานของธรรมชาติ ก็ไม่เป็นปัญหา แดมควรปรับปรุง
พัฒนาตามที่ควรให้ยิ่งสมสนิทและเกื้อกิมมากขึ้นด้วยซ้ำ เรื่อง
อย่างนี้แหละ เป็นงานเป็นการของบ้านเมือง ของสังคม ที่จะให้
เขาคำเนินชีวิตและกิจการกันไปด้วยดี และอย่างนี้คือที่เป็นความ
หมายของพุทธบัญญัติข้างต้น ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้
อนุวัตตามราชาทั้งหลาย”

พร้อมกันนั้น ท่านก็มีคำอธิบายกำกับไว้ต่อไปว่า “...พระพุทธ
เจ้าทรงอนุญาตให้อนุวัตได้ เพราะว่า ในการเดือนพรรษานี้ มิได้มี
ความเสื่อมเสียอะไรแก่ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ในกรรมที่ชอบ
กรรมแม้อย่างอื่น ก็พึงอนุวัตตาม แต่ในกรรมที่ไม่ชอบกรรม ไม่พึง
อนุวัตตามใคร่ไหนๆ เลย”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)
๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

คำถวายดอกไม้รูปเทียน วันวิสาขบูชา

เราทั้งหลายถึงพระผู้มีพระภาคพระองค์ใด ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก
พระผู้มีพระภาคพระองค์ใด เป็นศาสดาของเราทั้งหลาย ก็เรา
ทั้งหลายขอบใจกรรม ของพระผู้มีพระภาคพระองค์ใด พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้นแล เสด็จอุบัติแล้วในมัชฌิมชนบท ในหมู่แห่ง
มนุษย์ชาวอริยกะทั้งหลาย พระองค์เป็นกษัตริย์โดยพระชาติ เป็น
โคดมโดยพระโคตร เป็นตักยบุตร บรรพชาแล้วจากตักยตระกูล
ได้ตรัสรู้แล้วซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ

โดยไม่มีที่สงสัยแล พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระ
อรหันต์ ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาขบัญญัติ
ตรัสรู้แจ้งชัด และจรรยาข้อปฏิบัติเครื่องดำเนินถึงวิชชาอันครบ
ครัน เสด็จไปได้แล้ว เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นสาวที่ดีนักบวชที่ควรฝึกได้
ไม่มีผู้ใดยิ่งไปกว่า เป็นศาสดาของปวงเทพแลมนุษย์ทั้งหลาย เป็น
ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้ว ทรงมีพระคุณความดีเป็นที่นับถือเลิศด้น

ธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นแล ตรัสไว้ดีแล้ว อันผู้ปฏิบัติ
จะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ต้องรอกาลเวลาที่จะให้ผล เป็นของดี
จริงแท้ ควรจะเชยชวนให้มาคู่ แลควรจะน้อมเข้ามาในตน เป็น
ธรรมที่วิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ต้องทำจึงเสวยผลได้

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดี เป็นผู้
ปฏิบัติตรง เป็นผู้ปฏิบัติควรแก่เหตุผล เป็นผู้ปฏิบัติดีนาคาพรณบถือ
พระสงฆ์สาวกนี้ คือคูปบุษย์ดีคู่ นับเรียงตัวตามลำดับอริยมรรค

อริยผลเป็นแปดบุคคล หมู่สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านี้ เป็นผู้
ควรแก่ของที่บุคคลนำมาบูชา เป็นผู้ควรแก่สักการะเครื่องต้อนรับ
เป็นผู้ควรแก่ทานที่บุคคลบริจาคถวาย เป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลี
ประนมมือไหว้ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีบุญเขตอื่นยิ่งไปกว่า

ก็พระปฏิมานี้แล ได้สร้างอุทิศเฉพาะต่อพระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น เพื่อให้ได้เห็น เป็นที่ระลึกถึงพระคุณของพระองค์ จะ
ได้เกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนใจ

บัดนี้ มาถึง วันวิสาขบูชาณมีเพ็ญเดือนหก อันเป็นที่รู้ว่า
คือ กาลเป็นที่ประสูติตรัสรู้และปรินิพพานของพระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น เราทั้งหลายจึงมาพร้อมกันยังสถานที่นี่ ได้ถือเครื่อง
สักการะเหล่านี้ มีรูปเทียนดอกไม้เป็นต้น ทำกายของตนให้เป็นดัง
ภาชนะรองรับเครื่องสักการะ น้อมรำลึกถึงพระคุณทั้งหลายตามที่
เป็นจริง ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จะทำการประทักษิณพระ
ปฏิมานี้ ด้นวาระสามรอบ กระทำกรบบูชา ด้วยเครื่องสักการะทั้ง
หลายตามที่ถือไว้

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้น แม้ปรินิพพานแล้วสิ้นกาลนาน แต่โดยพระคุณทั้งหลายยัง
ปรากฏอยู่ อันบุคคลพึงรู้โดยความเป็นอดีตารมณ จงทรงรับซึ่ง
เครื่องสักการะ อันข้าพเจ้าทั้งหลายถือไว้แล้วนี้ เพื่อประโยชน์และ
ความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ด้นกาลนาน เทอญ๐๘